

بسم الله الرحمن الرحيم

حوزه علمیه قم

مدرسه آیت الله بهجت (ره)

عناوین گزارش نویسی

۱- گزارش نویسی کتاب شرح شافیه ابن حاجب

۲- گزارش نویسی کتاب

عناوین بازنویسی

۱- بازنویسی ترجمه تحریر الوسيله

۲- بازنویسی خطبه ۱۵۷ نهج البلاغه

عنوان بادداشت علمی

صفات انسان کامل از منظر قرآن

اساتید راهنما: حجج اسلام مرتضی قزایی (زید عزه)، میثم شمسایی (زید عزه)

نام پژوهشگر: محمد حسین کریمی

مقطع تحصیلی: پایه اول

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

فهرست

2	گزارش نویسی کتاب شرح رضی
۲	آشنایی با کتاب شرح شافیه
۲	ساختار متن
۲	سیری در زندگی رضی الدین استرآبادی
۳	سیری در زندگی نامه ابن حاجب و آشنایی مختصر با کتاب وی
۳	ساختار کتاب
۳	جلد اول
۴	جلد دوم
۴	جلد سوم
۵	جلد چهارم
۶	گزارش نویسی کتاب شرح رضی علی الکافیه

آشنایی اجمالی با کتاب

سیری در زندگی نامه ابن حاجب و آشنایی مختصر با کتاب وی

ساختار کتاب

جلد اول

جلد دوم

جلد سوم

جلد چهارم

گزارش نویسی کتاب شرح رضی معروف به شرح شافیه ابن حاجب

آشنایی با کتاب شرح شافیه

شرح شافیه ابن حاجب یکی از کتب ادبی است که توسط رضی الدین استرآبادی تألیف شده است. این کتاب شامل ۴ جلد می باشد. البته در بعضی چاپ ها این کتاب در دو جلد صفحه آرایی شده است. کتاب شرح رضی بر شافیه همانگونه که از نامش مشخص است شرحی بر کتاب شافیه ابن حاجب است.

این کتاب به زبان عربی تألیف شده است و یکی از کتب معتبر در علم صرف می باشد.

همراه با متن کتاب شرح رضی متن شرح شواهد برای عبد القادر بغدادی در جلد چهارم بیان می شود که شامل ۱۹۹ بیت همراه با شرح می باشد.

کتاب حاضر توسط ۳ عالم بزرگوار به نام های استاد محمد نور الحسن و استاد محمد الزفراف و استاد محمد محیی الدین عبد الحمید توضیح و تفسیر داده شده است. این طور که متون و لغات مبهم که توسط مرحوم رضی نگاشته شده است در پاورقی توسط این بزرگواران توضیح و تفسیر داده شده است.

ساختار متن

در این کتاب مرحوم رضی ابتدا متن کتاب شافیه ابن حاجب را ذکر می کند. این متن داخل پرانتز آورده شده و نسبت به بقیه متون بلد تر است.

سپس متن ابن حاجب را توضیح می دهد و نیز اقوال مختلف ادبی را بیان می کند و بعد از آن به جمع بندی می پردازد.

سیری در زندگی رضی الدین استرآبادی

شیخ رضی الدین محمد بن حسن استرآبادی، معروف به شیخ رضی و ملقب به نجم الائمه ، از مفاخر دانشمندان شیعه در قرن ۷ هجری، در عرصه ادبیات عرب، صرف و نحو و بلاغت است و به قول علامه خوانساری او از نوادر روزگار و اعجوبه زمان است، کسی که عجم و عرب به او افتخار می کند. شیخ رضی از مردم استرآباد ایران) گرگان کنونی) بوده، و در نجف اشرف سکونت داشته است.

شیخ رضی در اواسط سده هفتم هجری می زیسته و آثار گراندردی از خود به یادگار گذاشته است. وی در کنار بارگاه ملکوتی مولای متقیان و امیرمؤمنان علی) علیه السلام) آثار گرانبهای علمی و ادبی کم نظیر خود را پدید آورده است .

دو کتابی که ما به شهرت شیخ رضی شده یکی «شرح کافیه»، و دیگری «شرح شافیه» است که کتاب (کافیه) در علم نحو، و (شافیه) در علم صرف است.^۱

سیری در زندگی نامه ابن حاجب و آشنایی مختصر با کتاب وی

ابن حاجب، ابو عمرو جمال الدین عثمان بن عمر (ق 570-646)، فقیه، نویسنده، استاد، ادیب، نحوی، اصولی، قاری، مالکی، مصری، نویسنده الکافیة (فی علم النحو) و الشافیة (فی علمی التصریف و الخط)

ابن حاجب در سال ۵۷۰ق در اسنا، شهری در منطقه سعید مصر، دیده به جهان گشود.

الکافیة (فی علم النحو) و الشافیة (فی علمی التصریف و الخط)، عنوان دو کتاب از ابو عمر عثمان بن حاجب نحوی (متوفای ۳۴۶ق)، در علم نحو، صرف و خط می باشد

وجود بیش از ۱۲۴ شرح به عربی و غیر عربی، مطبوع و مخطوط، بیانگر اهمیت علمی و فنی این کتاب نسبت به کتب پیش از خود و جایگاه ویژه آن نزد دانشمندان است^۱

ساختار کتاب

این کتاب شامل ۴ جلد است که هر جلد آن به صورت تفکیک شده توضیح داده می شود

جلد اول

اولین جلد کتاب شرح رضی ابتدا با خطبه مؤلف آغاز می شود به گونه ای که در این خطبه پس از حمد الهی و سلام و صلوات بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) به توضیحاتی برای آشنایی می پردازد.

در ادامه به تعریف علم صرف و پس از آن ۲ مبحث مشترک اسم و فعل را بیان می کند یعنی بناء و وزن. اوزان تصغیری، مکرر و ... از مباحث وزن و بناء های صحیح یا معتل و ثلاثی یا رباعی یا خماسی از مباحث ابنیه بیان می شود.

مبحث بعدی الحاق است که به تفصیل شرح داده می شود.

نکته ای که باید به آن دقت کرد این است که در جلد اول و دوم مباحث ساختار شناسی اسم و فعل بحث و بررسی می شود و نیز در جلد سوم به مباحث تغییرات لفظی از جمله اعلال و ادغام و تخفیف و ... پرداخته می شود.

پس از آشنایی با مباحث مشترک و مقدماتی صرف وارد تقسیم بندی کلمه به فعل و اسم و حرف می شود. می دانیم حرف به علت اینکه ساختار مشخصی ندارد و نیز تغییرات خاصی برای سهولت در لفظ بر آن اجرا نمی شود از مباحث علم صرف خارج است و در دانش نحو بحث و بررسی می شود.

کتاب بحث اصلی را با فعل آغاز می کند بدین صورت که ابتدا افعال ثلاثی مجرد با ساختار های مشخص بیان شده و بعد افعال ثلاثی مزید با بیان ابواب مشخص و معانی متفاوت مطرح می شود.

پس از ثلاثی نوبت به رباعی می رسد و در آن نیز از مجرد و مزید بودن و مباحث مختلف آن صحبت می شود و در ادامه بحثی با موضوع حرکت عین الفعل مضارع گفته می شود.

ساختار شناسی فعل در جلد اول به پایان رسیده و در انتهای جلد اول به ساختار شناسی اسم نیز پرداخته می شود و در ابتدا بحث صفت مشبیه و اسم مصدر مطرح و پس از آن اسم زمان و اسم مکان و اسم آلت ارائه می شود.

آخرین مبحث جلد اول بحث تصغیر می باشد که در جای خود توضیح و تفصیل داده می شود.

جلد دوم

این جلد با بحث اسم منسوب آغاز می شود و پس از بیان مفصل آن به مبحث جمع اعم از سالم و مکسر می پردازد.

در ادامه به مبحث التقاء الساکنین و همزه ابتدای کلام و وقف اشاره می کند و به تفصیل آن ها را شرح می دهد.

جلد دوم بیشتر مباحث تفصیلی و بسیار طولانی شرح داده شد و به همین علت گزارش کمتری از آن ارائه می شود.

جلد سوم

در جلد سوم ابتدا با مبحث اماله آشنا می شویم و مرحوم رضی آنرا مفصل توضیح و تفسیر می دهند. پس از آن به تغییرات لفظی فعل و اسم می پردازیم.

اولین مبحث تغییرات لفظی تخفیف است و به صورت مفصل توسط مرحوم رضی ذکر می شود

سپس تغییرات لفظی اعلال و پس از آن ابدال و ادغام به تفصیل توضیح داده می شود.

در انتهای جلد سوم کتاب مبحثی کلی از جمله خط و کتابت همزه بیان می شود

جلد چهارم

در این جلد شرح شواهد آقای جاربردی که ابیاتی را اضافه به ابیات شافیه کرده است ذکر می شود

مرحوم رضی بنا بر درخواست بعضی از دوستان این شرح را به کتاب خود اضافه کرده است تا استفاده بیشتر شود.

گزارش نویسی کتاب شرح رضی علی الکافیه

آشنایی اجمالی با کتاب

کتاب شرح رضی علی الکافیه که توسط رضی الدین استرآبادی تألیف شده است یکی از کتب معتبر در علم نحو است.

این کتاب شرحی بر الکافیه ابن حاجب است که شامل ۴ جلد می باشد و زبان آن عربی است.

کتاب حاضر، اثری عظیم و بااهمیت می باشد که بسیاری از مسائل نحوی را با اسلوبی سهل و بسیط، در خود جای داده و مورد استقبال و استفاده بسیاری از علمای عرب و عجم بوده است. بر کافیه ابن حاجب، شرح های متعددی نوشته شده است، اما امتیاز شرح حاضر، به استقلال رأی و حریت فکر نویسنده آن می باشد، زیرا وی بر مذهب نحوی خاصی متمرکز نگردیده است؛ هرچند غالباً به مذهب بصریون تمایل داشته و تمجید بسیاری از سیبویه و آثار وی کرده است، اما در مواردی نیز آراء کوفیون را نقل و از آن ها دفاع کرده است، اما نکته حایز اهمیت این است که وی پس از نقل اقوال قدما و نقد آن ها، در بعضی موارد، رأی منحصر به فردی داشته است؛ با اینکه در مواردی نیز اقوال دیگر را نقل و شدیداً از آن ها دفاع کرده است. ۱.

مروری بر زندگی نامه رضی الدین استرآبادی

شیخ رضی الدین محمد بن حسن استرآبادی، معروف به شیخ رضی و ملقب به نجم الائمه ، از مفاخر دانشمندان

شیعه در قرن ۷ هجری، در عرصه ادبیات عرب، صرف و نحو و بلاغت است و به قول علامه خوانساری او از نوادر

روزگار و اعجوبه زمان است، کسی که عجم و عرب به او افتخار می کند. شیخ رضی از مردم استرآباد ایران) گرگان

کنونی) بوده، و در نجف اشرف سکونت داشته است.

شیخ رضی در اواسط سده هفتم هجری می زیسته و آثار گرانقدری از خود به یادگار گذاشته است. وی در کنار بارگاه ملکوتی

مولای متقیان و امیرمؤمنان علی) علیه السلام) آثار گرانبهای علمی و ادبی کم نظیر خود را پدید آورده است .

دو کتابی که ما به شهرت شیخ رضی شده یکی «شرح کافیه»، و دیگری «شرح شافیه» است که کتاب (کافیه) در علم نحو،

و (شافیه) در علم صرف است ۲

سیری در زندگی نامه ابن حاجب و آشنایی مختصر با کتاب وی

ابن حاجب، ابو عمرو جمال الدین عثمان بن عمر (ق 646-570)، فقیه، نویسنده، استاد، ادیب، نحوی، اصولی، قاری، مالکی،

مصری، نویسنده الکافیة (فی علم النحو) و الشافیة (فی علمی التصریف و الخط)

ابن حاجب در سال ۵۷۰ق در اسنا، شهری در منطقه سعید مصر، دیده به جهان گشود.

الكافیة (فی علم النحو) و الشافیة (فی علمی التصریف و الخط)، عنوان دو کتاب از ابو عمر عثمان بن حاجب نحوی (متوفای ۳۴۶ق)، در علم نحو، صرف و خط می باشد

وجود بیش از ۱۲۴ شرح به عربی و غیر عربی، مطبوع و مخطوط، بیانگر اهمیت علمی و فنی این کتاب نسبت به کتب پیش از خود و جایگاه ویژه آن نزد دانشمندان است ۱

ساختار کتاب

کتاب شامل ۴ جلد است و هر جلد به صورت مختصر توضیح داده می شود.

جلد اول

ابتدا مقدمه ای توسط مرحوم رضی بیان می شود که در آن خطبه ای می خواند و توضیحاتی را بیان می کند.

اولین مبحث مرحوم رضی که مشترک میان علم صرف و نحو است کلمه و تقسیمات آن است. ابتدا کلمه را تعریف کرده و بعد از آن تقسیمات آن را ذکر می کند. در ادامه مبحث کلام ارائه می شود زیرا علم نحو با جملات عربی و اعراب و جایگاه کلمات در جمله صحبت می کند. پس باید تعریف دقیق کلمه و کلام و میز آیین دو بیان شود.

پس از بیان تعریف کلمه و کلام به یکی از مباحث مهم یعنی اسم می پردازد و بعد از بیان مباحث خواص اسم، معرب و مبنی و اسامی غیر منصرف به یکی از جایگاه های نحوی یعنی جایگاه رفع می رسد و آن را شرح می دهد. در مرفوعات فاعل و مبتدا و خبر و ... ذکر و توضیح داده می شود.

سپس وارد منصوبات می شود و مفعول به و منادی و مندوب را تفسیر می کند و بحث را ارائه می دهد.

جلد دوم

در جلد دوم ادامه منصوبات بحث و بررسی می شود

ابتدا با مبحث حال آغاز می شود و در ادامه تمییز، مستثنی، خبر کان و اسم ان منصوبات پایان می یابد

بعد از منصوبات نوبت به مجرورات می شود و در مجرورات مضاف الیه و حروف جاره به تفصیل بحث می شود.

زمانی که مرفوعات و منصوبات و مجرورات را در جلد اول و دوم شرح می دهد مبحث جدیدی را با نام اسماء سته بیان می کند و آنرا مفصلا توضیح می دهد.

پس از اسماء سته نوبت به توابع در نحو می رسد. توابع ۵ قسم اند ۱. نعت ۲. عطف النسق ۳. عطف بیان ۴. بدل ۵. تاکید

مبحث بعدی اسماء معرفه هستند و ضمیر و اسم اشاره در انتهای جلد دوم توضیح داده می شود..

جلد سوم

در این جلد ادامه معارف با اسم موصول شرح داده می شود و بعد از آن اسم فعل گفته می شود در ادامه اصوات و کنایات و ظروف در علم نحو بحث و بررسی می شود.. در ادامه معارف و تعریف و توضیح دقیق معرفه و نکره بعضی اقسام آن ذکر می شود مانند علم و پس از آن تعدد و مثنی و جمع و نیز پس از آن مذکر و مؤنث و سپس مشتقات مانند اسم فاعل و اسم مفعول و... توضیح داده می شود و جلد سوم به پایان می رسد.

جلد چهارم

جلد چهارم این کتاب مباحث فعل و اعراب آن را بحث و بررسی می کند. فعل مضارع ۳ نوع اعراب می تواند بگیرد: ۱. رفع ۲. نصب ۳. جزم و هر کدام توضیح داده می شود بعد از تقسیمات اسم مانند لازم و متعدی و معلوم و مجهول به تقسیم بندی به افعال مقاربه و افعال ناقصه و افعال قلوب می رسیم و مرحوم رضی هر کدام را مفصلاً توضیح می دهد. افعال مدح و ذم و افعال تعجب آخرین مبحث فعل در جلد چهارم می باشند که شرح داده می شود. پس از بیان فعل و تقسیمات آن از حیث های مختلف نوبت به آخرین مبحث کتاب شرح رضی علی الکافیة می رسد یعنی حرف. حرف نیز مانند اسم و فعل از حیث های گوناگون تقسیم بندی می شود. از انواع آن از حیث های مختلف می توان به حروف مشبیه بالفعل و حروف عطف و حروف ایجاب و حروف زیاده و حروف تفسیر و... اشاره کرد که هر کدام مفصلاً شرح داده می شود. در انتهای کتاب مباحث کلی با عنوان تاء تأنیث و تنوین و اسطراد بحث و کتاب به پایان می رسد.

بازنویسی تحریر الوسيله

مرتبہ دوم امر و نہی بہ وسیلہ زبان

مسئله ۱: اگر مکلف بداند از طریق روش اول (که گفته شد) به نتیجه نمی رسد در صورت احتمال داشتن تاثیر واجب است از روش دوم که روش زبانی است استفاده کند..

مسئله ۲: مکلف اگر احتمال دهد که با موعظه و ارشاد و گفتار نرم به مقصودش می رسد همان واجب است و تجاوز و تعدی از آن جائز نیست. (یعنی برای مثال نمی تواند از روش تند تر مانند داد زدن استفاده کند).

مسئله ۳ : اگر بداند که موعظه و پند و گفتار مهربانانه تاثیر ندارد باید از طریق حکم کردن و دستور دادن امر و نهی کند و واجب است که از آرام ترین (پایین ترین) درجه سخن شروع کند و اگر تاثیر نداشت با درجه بالا تر و شدید تر با در نظر گرفتن احتمال تاثیر، دستور دهد. و باید بداند تجاوز و تعدی کردن جائز نیست مخصوصاً زمانی که انجام دهنده منکر با گفتن آن مورد بی احترامی قرار بگیرد. (هتک شود)

مسئله ۴ : اگر از بین بردن امر منکر و برپا داشتن امر معروف به غلیظ نمودن گفتار و شدت در امر کردن و تهدید و ترساندن متوقف شود در صورتی که همراه دروغ نباشد واجب است و الا جائز می باشد.

مسئله ۵ : نهی از منکر به وسیله فعل حرام جائز نیست مانند ناسزا و دروغ و اهانت. اما اگر منکر از مواردی باشد که نزد دین مبین اسلام خیلی اهمیت دارد و در هر صورتی نباید انجام شود مانند قتل نفس نهی کردن به وسیله فعل حرام جائز است بلکه جلوگیری از انجام عمل و دفع کردن آن واجب است در صورتی که جلوگیری و دفع عمل متوقف بر فعل حرام باشد.

مسئله ۶ : اگر بعضی از شیوه های گفتار که اهانت و اذیت کمتری دارد از آنچه در مرتبه امل ذکر شد باشد اکتفا به آن واجب است و نیز مقدم بر روش های دیگر می باشد. بنابراین امر و نهی و ارشاد با زبان نرم و مهربانانه بر فرض که احتمال تاثیر داشته باشد و اذیتش از ترک رابطه با او و مانند این ها کمتر باشد روی آوردن به این روش های سخت تر جائز نمی باشد. نکته بعد اینکه افراد مختلف هستند و چه سا که شخصی ترک رابطه با او از جهتی سنگین تر از روش های گفتاری و نرم تر می باشد. پس امر کننده باید رعایت مراتب افراد مختلف را بکند و کار را از مرحله ساده و مختصر تر شروع کند تا به مرحله سخت تر برساند.

مسئله ۷ : اگر بعضی درجات مرحله اول با بعضی مراحل مرتبه دوم مساوی باشد ترتیبی بین این دو نیست بلکه میانشان تخییر است یعنی اختیار دارد یکی را انتخاب کند اما انتخاب مرحله شدید تر غیر از آن دو جائز نیست.

مسئله ۸ : اگر احتمال داده شود که جمع نمودن بعضی از شیوه های مرتبه اول با مرتبه دوم اثر می گذارد یا جمع نمودن تمام شیوه های مرتبه اول یا دوم مؤثر است، در حدی که ممکن است واجب می باشد بنابراین اگر بداند جمع کردن میان عصبانیت و در هم کشیدن صورت و قطع رابطه و مانند اینها مؤثر و ممکن است واجب است که آن ها را جمع کند.

مسئله ۹ : اگر جلوگیری از امر منکر یا به پا داشتن امر معروف متوقف بر کمک گرفتن از ظالم است تا گناهکار از گناهش دوری کند این نوع متوسل شدن جائز است و نیز بر ظالم واجب است آن را قبول کند و جلوگیری منکر بر فرد ظالم همانند غیر از او واجب است.

مسئله ۱۰ : اگر رسیدن به نتیجه مطلوب در امر به معروف و نهی از منکر از یک نفر با مرتبه ضعیف و از فرد دیگر با مرتبه بالا تر نیز حاصل می شود واجب کفائی است و بر هر دو واجب است و نیز واگذاری این مطلوب به مرتبه ضعیف واجب نیست.

مسئله ۱۱ : اگر کسی در کم کردن منکر مؤثر و نیز شخص دیگری در جلوگیری از آن تأثیر گذار است بر هر یک واجب است تکلیف خود را در زمینه های خود انجام دهند. اما اگر فرد دوم جلوگیری در منکر کرد و آن را ریشه کن ساخت تکلیف از فرد اول برداشته می شود. به خلاف اینکه اگر فرد اول به تکلیف خود عمل کند و منکر را کم کنر تکلیف از فرد دوم برای ریشه کن ساختن آن ساقط نیست.

مسئله ۱۲ حک اگر علم اجمالی نسبت به تأثیر مرتبه اول و دوم داشته باشد واجب است با مرتبه اول امر یا نهی کند و زمانی که مراد حاصل نشد از مرتبه بالا تر استفاده نماید.

مسئله ۱ :ح اگر بداند یا مطمئن شود که مراد با مرتبه اول و دوم حاصل نمی شود واجب است از مرتبه سوم استفاده نماید و آن اعمال قدرت است البته باید از کم شروع و سپس از مراتب بالاتر استفاده نماید

خطبه ۱۵۷ نهج البلاغه

عبرت از گذشتگان

حمد و ستایش خداوندی که سزاوار آن است و حمد را مانند کلید برای یا خویش و سبب زیاد شدن فضل و رحمت خود و همچنین حمد را راهنمای نعمت ها و عظمت و بزرگی اش قرار داده است.

ای بندگان خداوند روزگار بر آیندگان طوری سپری شود که بر گذشتگان سپری می شد. پایان کار آن همانند شروع آن است. ماجراهای آن مانند هم هستند و نشانه های آن مشخص و آشکار است. انگار پایان زندگی و قیامت شما را فرا می خواند مانند ساری که شتر بچه را می خواند. پس آن کسی که غیر از حساب کشی از نفس خود به کاری دگر بپردازد خودش را در تاریکی ها و سرگردان و گمراه و به هلاکت افکنده است. شیطان ها او را در مهار خود گرفته اند و به سمت گمراهی و هلاکت و نابودی می کشانند و رفتا زشتش را در نگاهش زیبا جلوه می دهند. پس بدانید که بهشت پایان راه پیشتازان و جلوداران می باشد و جهنم پایان کسانی است که سستی می ورزند.

ضرورت تقوا و خودسازی

ای بندگان خداوند آگاه باشید و بدانید که تقوا و پارسائی مانند قلعه ای محکم و قدرتمند است ولی گناه و عصیان مانند خانه ای در حال ریزش و خراب شدن است و همانند خانه ای خوار کننده است که از ساکنان خود نمی تواند دفاع کند و کسانی که به آن پناه بردند ایمن نمی باشند. آگاه باشید و بدانید با پارسایی و پرهیز کاری می توان ریشه گناهان را از بین برد و با یقین می توان به والاترین و برترین جایگاه معنوی رسید. ای بندگان خداوند خدا را خدا را در حق نفس خود که از همه چیز نزدش گرامی تر است به درستی که خداوند راه حق و هدایت را برایتان آشکار کرده است و مسیر های آن را بزایتان مشخص کرده است. پس یا گمراهی و بدبختی و یا رستگاری و عاقبت به خیری در انتظار شما است. بنابراین در این دنیای فانی برای زندگی جاویدان خود در آخرت توشه جمع کنید و به شما توشه را نشان داده اند و به کوچ کردن و رها کردن دنیا سفارس و توصیه کردند و شما را برای رسیدن و پیمودن راه قیامت خلق کردند و برانگیختند.

قطعاً شما همانند کاروانی هستید که در مکانی به انتظار مانده و نمی داند در چه زمانی دستور حرکت کردن می رسد.

آگاه باشید کسی که برای آخرت آفریده شده است با دنیا چگونه رفتار می کند؟

آن کسی که اموال و تمام زندگی اش را مرگ می گیرد با اموال دنیا چه کاری دارد و تنها حسابرسی آن اموال بر گردش می ماند.

ای بندگان خداوند آن خیری را که خداوند متعال به آن دستور داده و وعده اش را نیز داده است نباید رها شود و آن شری را نهی مرده است نباید دوست داشته شود. ای بندگان خداوند از آن روزی بترسید که اعمال رفتار و کردار آدمیان حسابرسی می شود. همان روزی است که پر است از ترس و اضطراب و شدت آن جوری است که کودکان در آن روز پیر می شوند. ای

بندگان خداوند بدانید برای شما فرشتگان مراقب و نگاه بان قرار داده شده است و همچنین فرشتگان دیده بان برای شما انتخاب شده است و فرشتگان حافظ که اعمال شما را به درستی ثبت و ضبط می کنند و حتی شماره نفس هایتان را میدانند نهاده شده است به گونه ای که نه تاریکی های شب و نه دری محکم شما را از آنان پنهان می سازد.

یاد تنهایی قبر

فردا به امروز نزدیک است و امروزمان به آنچه که در آن قرار دارد می گذرد و فردا نیز می آید و می رسد وانگار که شما هر یک در دل زمین یعنی در خانه قبر آرمیده اید. وای که چه خانه ایو چه جای وحشتناکی و چه سیاهچال پر از غربتی. انگار همین الان بر صور اسرافیل دمیده اند و قیامت فرا رسیده است و برای حسابرسی از قبرها بیرون آمده اید و افکار و پندار باطل از بین رفته است و دیگر بهانه ها دیده نمی شود و حقیقت ها آشکار شده است و شما را به مکان اصلیتان برده اند. پس ای انسان از عبرت ها پند بگیری و از دگرگونی دنیا و روزگار درس بگیری و از کسانی که به شما هشدار داده اند بهره مند شوید.

صفات انسان کامل از منظر قرآن

قرآن کتاب آسمانی و معجزه آخرین و کامل ترین دین الهی می باشد یعنی اسلام.

هر مسلمانی به نوبه خود برای سعادت مند شدن باید سخن پروردگار خود را اجرا کند. مهلت کم است و هیچ کس از زندگی خویش و مهلتش خبر ندارد و حال، انسان در این مدت کم باید حداکثر استفاده را ببرد یعنی اینکه از ظرفیت های خویش مانند عقل و فطرت به گونه ای استفاده کند تا بیشتر به کمال خویش نزدیک تر شود. جایگاه قرآن در این عالم هدایت کنندگی انسان است یعنی قرآن چون نوری است که راه را از بیراه نشان می دهد فهم و عمل به آن بنده را به رب نزدیک تر می کند.

یکی از مباحثی که در قرآن مطرح شده است عنوان صفات و ویژگی های یک بنده است. یعنی چی؟ یعنی اینکه یک انسان برای رسیدن و در آغوش خدای خویش قرار گرفتن چگونه باید باشد. می شود دقیق تر توضیح بدی؟ یعنی اینکه مثلا یک پزشک را چگونه می شناسند؟ از ظاهر و مدرک و میزان تحصیلاتش و...

حال اگر ما بخواهیم یک بنده خدا را بشناسیم سراغ چه ویژگی هایی باید برویم.

خب سؤال پیش می آید ما چه نیازی به شناختن بنده خداوند داریم مگر ما با او کاری داریم؟ در جواب باید بگوییم بله. ما برای اینکه بتوانیم شبیه انسان کامل در منظر خداوند شویم باید ابتدا بدانیم که باید چگونه باشیم و دلایل دیگر که جای بحث نیست.

فلذا حقیر قصد دارم در این نوشتار انسان کامل در قرآن را بیان کنم تا قدمی باشد برای اینکه خودم بتوانم بیشتر به آن عمل کنم و اگر لایق بودم تاثیری گذاشته باشم.

محمد حسین کریمی

ویژگی های انسان کامل در آیات قرآن

۱: ایمان

اولین ویژگی که در ابتدای سوره بقره بیان می شود و یکی از مهم ترین ویژگی های یک انسان آرمانی است ایمان است.

آیه قرآن می فرماید: ذَلِكِ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ ۱

اولین ویژگی متقین را مؤمنون بالغیب ذکر می کند یعنی ایمان به غیب

غیب به خداوند متعال، فرشتگان، معاد و حضرت مهدی (عج) اطلاق شده است. ۲.

ایمان باید چگونه باشد؟

در آیه ای دیگر می فرماید:

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۳

کسانی که زمانی که یاد خداوند می شود دل هایشان ترسان است و زمانی که نشانه هایش خوانده می شود این آیات نشانه هایشان را زیاد می کند و آنان بر پروردگار خویش توکل می کنند.

۳ نشانه اهل ایمان را بیان می کند:

۱ هنگام یاد خداوند دل هایشان ترسان است.

۲ زمانی که نشانه های خداوند را می خوانند بر ایمانشان افزوده می شود

۳ بر پروردگارشان توکل می کنند

اگر گاهی می بینیم که هنگام یاد خداوند دل هایشان ترسان نیست و خضوع و خشوع دیده نمی شود نشان از کمبود ایمان است. اگر واقعا به خداوند ایمان قلبی داشتیم آیا در عبادات به معشوق خویش توجه نمی کردیم و از ترس دلمان خشوع پیدا نمی کرد؟

نشانه دوم این است که انسانی که مؤمن است ایمانش همیشه در حال رشد است یعنی متوقف و راکد نیست و زمانی که قرآن می خواند و یا نشانه ای را می بیند بر ایمانش افزوده می شود. قرآن در آیه ای می فرماید

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْجِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا

در واقع آیه اشاره دارد به افرادی که تورات را حمل می کنند اما در واقع حق آن را در فهم و عمل ادا نمی کنند.

نرسد زمانی که قرآن خوانده شود اما نه فهمیده شود و نه به آن عمل شود...

بیت شعری است از سعدی که زیاد شنیدیم و مناسب با این موضوع است

برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفتری است معرفت کردگار

و نشانه سوم اهل ایمان توکل بر خداوند است. نکته ای که باید به آن دقت کرد این است که توکل کردن را با فعل مضارع ذکر کرده است یعنی نشانه استمرار است. در هر زمان به خداوند توکل می کنند نه آن جایی که خودشان بخواهند بلکه در همه امور.

۳: اقامه نماز

در ادامه آیه سوره بقره می فرماید:

وَيُتِمُّونَ الصَّلَاةَ

دومین ویژگی انسان کامل علاوه بر ایمان خالص اقامه نماز است. یعنی قرآن می فرماید کسانی متقین اند که علاوه بر اینکه ایمان دارند اقامه صلاه می کنند.

اهمیت نماز آنقدر زیاد است که خود خداوند در قرآن می فرماید :

اقم الصلاة لذكري

نما زرا برای یاد من به یادگار

حالا نماز باید چگونه باشد؟

قرآن می فرماید

مومنان نمازشان ایگونه است:

الذین هم فی صلاتهم خاشعون

الذین هم علی صلواتهم یحافظون

و علی صلاتهم دائمون

۱ خشوع در نماز

۲ محافظت بر نماز

۳ پایداری و مداومت در نماز

۳: انفاق کردن

در ادامه آیه سوره بقره می فرماید

و مما رزقناهم ینفقون

متقین افرادی اند که از روزی های خداوند انفاق می کنند.

انفاق در تعبیر مقام معظم رهبری به معنای پر کردن خلاً می باشد. همیشه انفاق کردن از طریق مال نیست بلکه گاهی از طریق علم و نیز گاهی از طریق سخن گفتن می توان انفاق کرد.

در جای دیگر از قرآن در باره انفاق در مال می فرماید:

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

و آنان که در اموالشان حقی معلوم است برای درخواست کننده [تهیدست] و محروم [از معیشت و ثروت]

حال قرآن درباره مقدار انفاق نیز می فرماید:

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (۶۷)

و آنان که وقتی انفاق می کنند، نه از حد معمول [و متعارف] می گذرند و نه تنگ می گیرند، و [انفاقشان] همواره میان این دو در حد اعتدال است. (۶۷)

در این سخن به ۳ ویژگی انسان کامل پرداخته شد.

این بحث ان شاء الله ادامه پیدا خواهد کرد و نیز با استفاده از آیات و روایات بیشتر صفات دیگر یک انسان کامل بیان خواهد شد.

و من الله توفیق